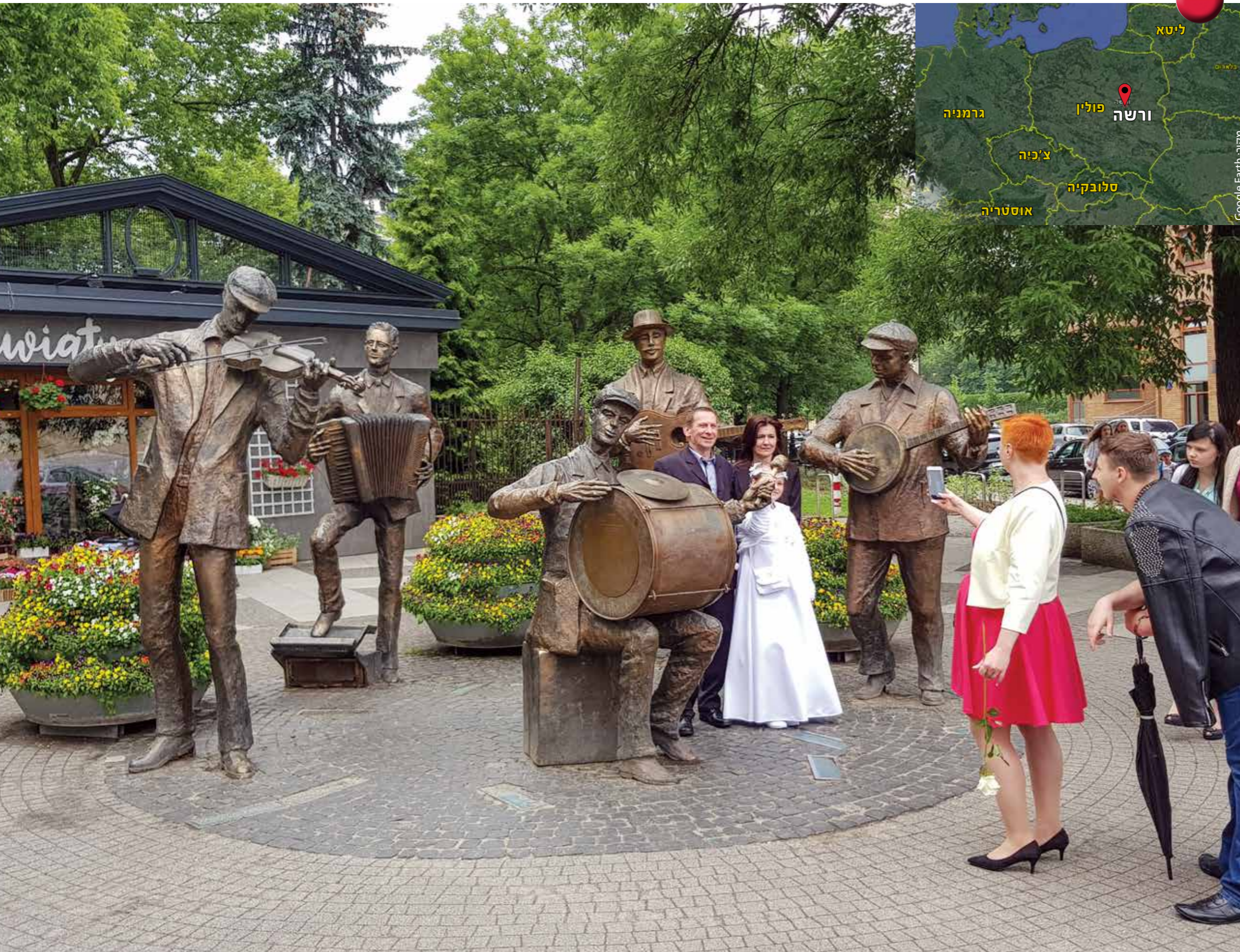

ורשה שמעבר לוויסלה

פולין הפכה בשנים האחרונות לאחד היעדים המועדפים על התייר הישראלי. מחירי הטיסה המוזלים ועלות השהייה הנמוכה יחסית למדינות אירופה אחרות הביאו לנהירה של ישראלים ליעדים השונים בפולין. אפילו החוק שחוקק בית הנבחרים הפולני ועורר תגובות זועמות בעולם לא שיתק את הזרם הבלתי פוסק של תיירים מישראל. ניתן להגיע כיום מישראל בטיסות מוזלות לכל האזורים בפולין, אך עדיין ורשה מככבת כיעד תיירותי חשוב במסלול הנסיעה של מרבית התיירים שמגיעים לפולין. "הדרך המלכותית", האתרים הקשורים ליהודי פולין (המוזיאון החדש, הגטו היהודי, האנדרטאות הרבות) ומרכזי הקניות נמצאים ממערב לוויסלה, כך שמרביתנו (כן, גם תיירים כמוני שכבר ביקרו בעיר שלוש פעמים ויותר) לא נחשפנו לאתרים שממזרח לוויסלה. מאמר זה יתמקד באזור הפחות מוכר, זה שממזרח לנהר.

כתב וצילם: יצחק בן עוזר

◀ הפסל המאד פוטוגני של התזמורת מהווה תפאורה מבוקשת לילדים וילדות בדרך לטקס ההתבגרות וגם לחתנים וכלות בדרכם לטקס בכניסה. צילם: יצחק בן עוזר

3

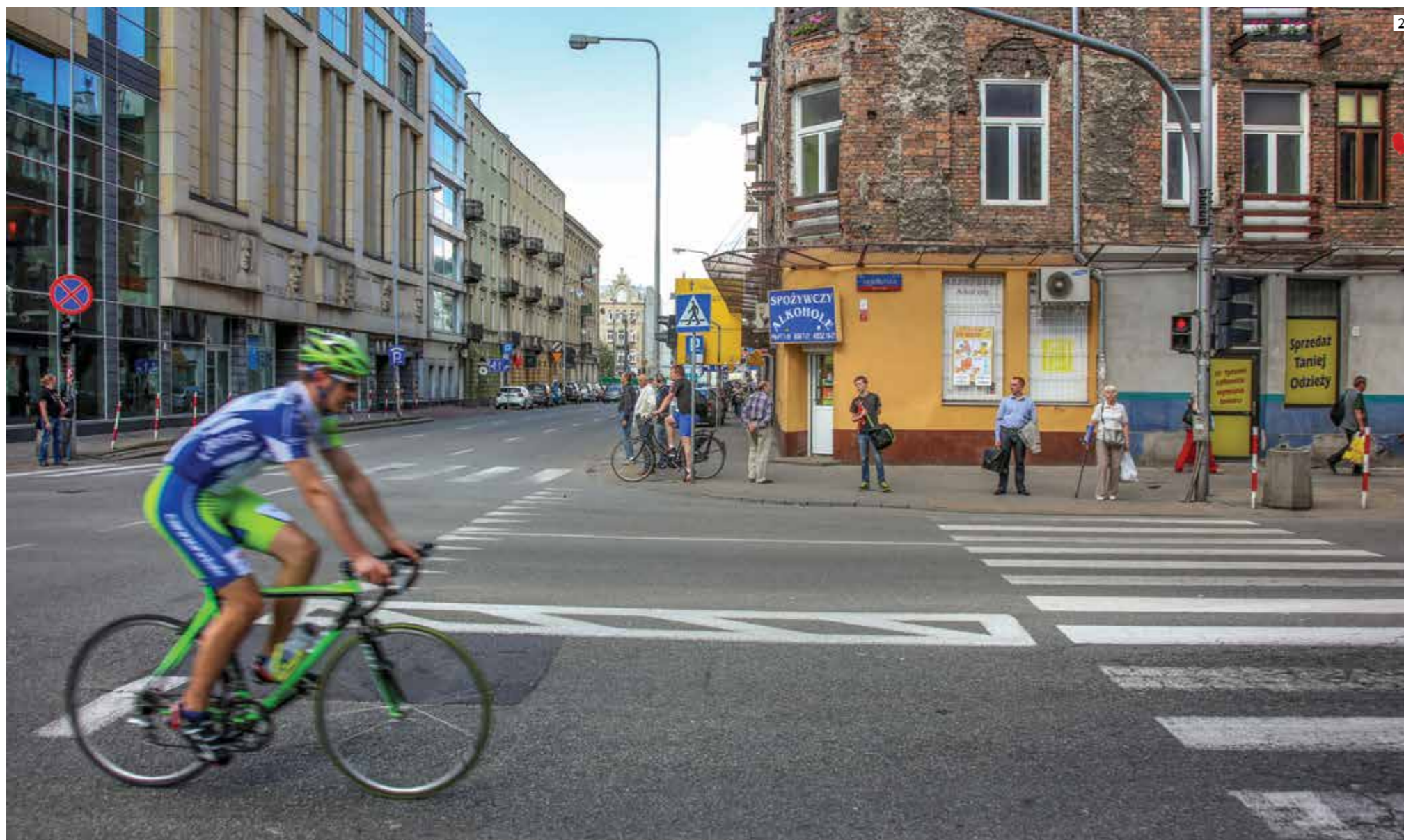
הרוסי ועם הצבא הפולני. הוא גם רכש את השטח שעליו ניצב בית הקברות היהודי של פראגה.

דווקא במהלך מלחמת העולם השנייה, בניגוד לשאר הרבעים של ורשה, לא סבל הרובע מהפצצות כבדות וכמעט שלא נהרס. עובדה זו מאפשרת למבקרים בעיר לראות כיצד נראתה ורשה לפני מלחמת העולם השנייה, כאשר במערב העיר ההרס במהלך המלחמה כמעט לא הותיר מבנים שלמים ומרבית המבנים שרואים שם כיום נבנו בתום מלחמת העולם השנייה. זהו גם ההסבר לכך שמשרדי הממשלה התמקמו לאחר סיום המלחמה ברובע זה, ומכאן ניהלו את תהליך השיקום.

זהו רובע עני שמשנה את פניו, אבל מדובר בתהליך ארוך וממושך, ולכן מי שמגיע לשם כיום עדיין יכול לראות "חדש" לצד "ישן". בסוף התקופה הקומוניסטית החלו להתיישב ברובע אומנים רבים שחלק מיצירותיהם מקשטות את הרחובות. תמצאו כאן מגוון רחב של קירות עם גרפיטי (אחד הבולטים בפירת הרחובות Zabkowska ו-Targowa), בניינים צבועים במגוון צבעים (אחד מהם סמוך לפסל של התזמורת), והרבה פסלים של גמדים כחולים

רובע פראגה הוא כיום אחד המחוזות המרכיבים את הבירה ורשה. הרובע הזה החל ככפר שהוזכר ברישומים כבר בשנת 1432, ויש הטוענים ששמו נגזר מהמילה הפולנית פרזיק שמשמעותה "לשרוף". האזור היה עתיר יערות, וכדי לפנות מקום לבניית הכפר שרפו חלקים מהיערות. בשנת 1648 העניק לו המלך הפולני ולדיסלב הרביעי מעמד של עיר. העיר סבלה מנזקי טבע (שריפות שכילו את בתי העץ, שיטפונות), וגם מהמלחמות שניהלו כאן צבאות שונים לאורך ההיסטוריה. במהלך השנים נעשו ניסיונות לבנות גשרים מעל נהר הוויסלה ולחבר בין פראגה לוורשה השכנה שממערב. הניסיונות כשלו, ורק בשנת 1791 צורפה העיר פראגה לוורשה כרובע. בשנת 1794, במהלך המרד של קושיוצ'קו כנגד הרוסים, נכבש הרובע על ידי הרוסים שערכו בו טבח נוראי והרגו יותר מ-20,000 איש.

רובע פראגה מתחלק לשני חלקים: פראגה צפון (Praga-Północ) ופראגה דרום (Praga-Południe), כאשר האצטדיון הלאומי ופארק Skaryzewski מפרידים ביניהם. אחת השכונות בחלק הצפוני הוא עתיק יותר נקראת Szmulowizna, על שמו של שמואל זביטקובר, יהודי עשיר שחי במאה ה-18 ובשנת 1780 רכש שכונה שלמה שנקראת על שמו. הוא היה סוחר מצליח שפיתח קשרים עם הצבא

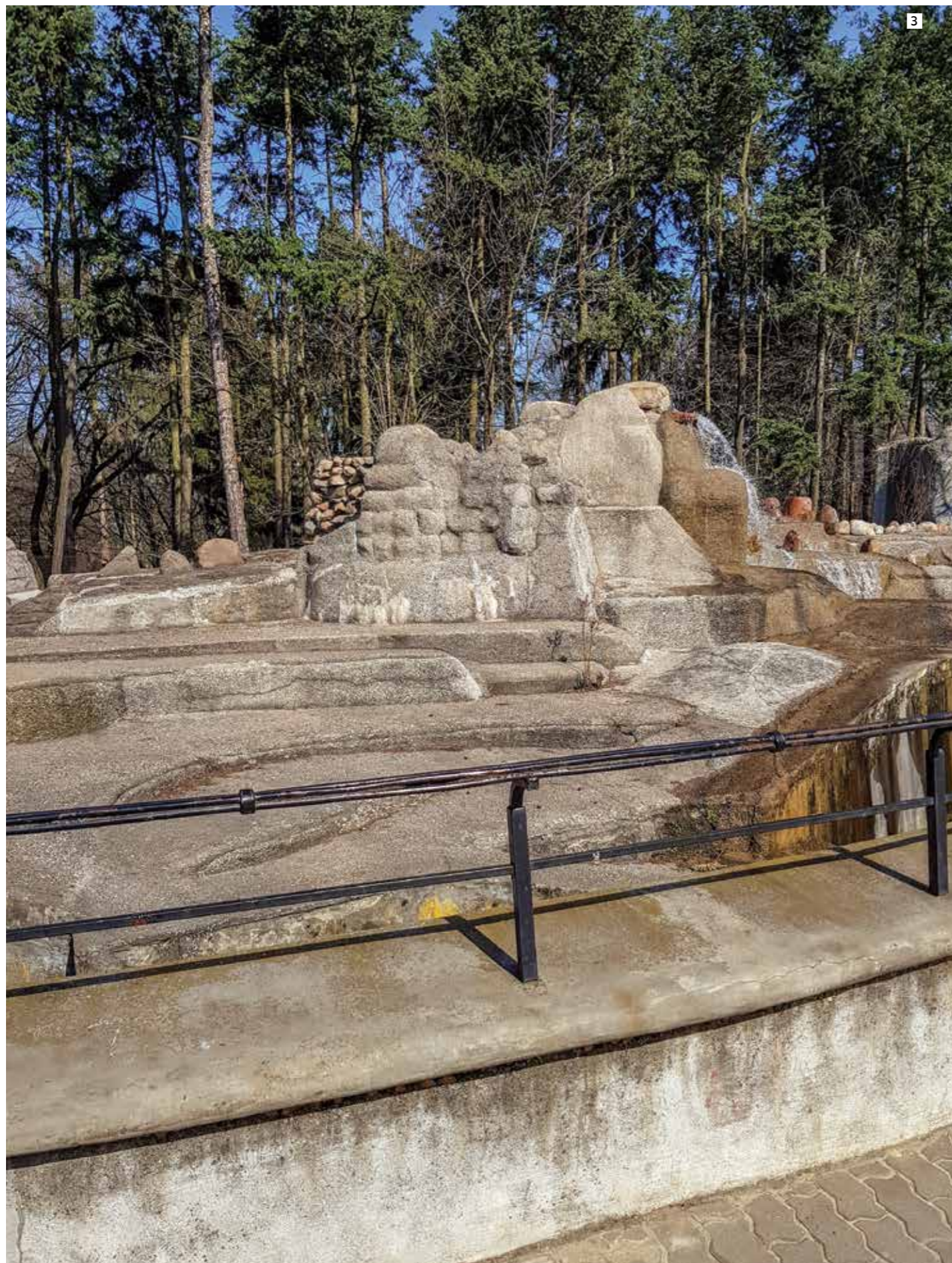
2

1. הפסלים של המלאכים הכחולים בפירת הרחובות טארגובה וזאבקובסקה. צילום: יצחק בן עוזר
2. צומת ברובע פראגה. ניתן להבחין בתופעה של "ישן" לצד "חדש" שמאפיינת את הרובע. צילום: Paul Sableman
3. ציור גרפיטי אחד מרבים ברובע פראגה. צילום: Paul Sableman

1

3

מאוד ומטופח. סמוך לכניסה שמדרום יש מבנה שמוכר לכולם כווילה של מנהל גן החיות, וכיום הוא מעין מוזיאון שמושך אליו מבקרים רבים בעקבות הסרט "אשתו של שומר גן החיות".

יאן ז'בינסקי ואשתו ניהלו את גן החיות בתקופת מלחמת העולם השנייה. הוא היה זואולוג מפורסם שכתב ספרי מדע רבים, והנאצים שהשתלטו על ורשה מינו אותו למפקח על הגנים הציבוריים בעיר. כמו כן הוא נדרש לגדל בגן החיות חזירים שימשו מקור מזון לצבא הגרמני. בתוקף תפקידו הוא היה נכנס לגטו ורשה כדי לאסוף שאריות מזון להאכלת עדר החזירים שגידל בגן החיות, וכך התאפשר לו להבריח יהודים מתחת לערימות פסולת המזון שנאספו בגטו. בגן החיות הם הוסתרו בכלובים נטושים (חלק מהחיות ברחו מהגן שהופצץ, וחיות אחרות נהרגו מירי של החיילים הגרמנים שהגיעו לגן החיות) ובמרתף שבווילה שבה התגורר עם אשתו ועם בנו הצעיר. במהלך השנים הציל הזוג ז'בינסקי כ-300 יהודים.

- 1. צילום: Cezary Borysiuk
- 2. צילום: יצחק בן עוזר
- 3. בור הדובים הסמוך לגן החיות. צילום: יצחק בן עוזר

1

(אחד מהם ממוקם בסמוך לגרפיטי שבפינת הרחובות Targowa ו-Zabkowska). המלאכים הכחולים שמפוזרים ברובע מזכירים קצת את פסלי ה"גמדים" שהוצבו במקומות שונים בעיר ורוצלב. פרויקט המלאכים הכחולים עוצב על ידי Marek Sufek, שהוא אומן, מרצה וכותב מאמרים בנושאי אומנות.

לפי האמונה הפולנית הגמדים נועדו להגן על תושבי הרובע, ואלה מתייחסים אליהם באהדה ובחורף מלבישים אותם בגדים חמים כדי שלא יתקררו. אם מסתכלים על פניהם ניתן לראות שהם מהווים ניגוד לפנים היפות של המלאכים שמוצבים בתוך הכנסיות. כיום הרובע הולך ומתפתח ומושך אליו תיירים לא מעטים.

חוצים את הוויסלה

התחלתי את המסלול ברחוב Aleja Solidarnosci שנמצא למרגלות הטירה המלכותית ובניצב לדרך המלכותית. מאחר שהוא במפלס נמוך, יורדים אליו במדרגות וצמודות לחלק הצפוני של הטירה המלכותית. מרבית האנשים כאן ממתנינים לאוטובוס שיעביר אותם מהגדה המערבית לגדה המזרחית. אני החלטתי לחצות את הנהר על גשר Slasko-Dabrowski, לשאוף אוויר ולהשקיף מלמעלה על הנהר והחופים המעניינים שלו. בתוך הנהר יש איים קטנים וחצאי איים שבתקופת הקיץ מושכים אליהם מבקרים רבים, וגם במחצית השנייה של חודש מאי ראינו משפחה צעירה עם שני ילדים קטנים תופסת מעט שלוה בליבה של העיר התוססת. לידיעת חובבי המנגל, עיריית ורשה אוסרת על הבערת אש בחופי הוויסלה, והעבריינים צפויים לעונשים כבדים (ראו הוזהרתם!).

עצרתי על הגשר כדי לצלם את האצטדיון הלאומי שנמצא גם הוא בגדה המזרחית. האצטדיון יכול להכיל קצת יותר מ-58,000 צופים. זהו האצטדיון הביתי של נבחרת פולין, והוא נבנה בין השנים 2008-2012. תאריך הפתיחה הרשמי הוא 29 בינואר 2012. מאחר שמשחקי הכדורגל אינם ממלאים את לוח הזמנים השנתי, הוא משמש גם לאירוח תערוכות והופעות (ביונסה, מדונה, פול מקרטני וגם להקות כמו מטאליקה ודפש מוד הופיעו כאן), ובחורף יש בו משטחי החלקה על הקרח. חזיתו של האצטדיון צבועה באדום ולבן, כמו דגל פולין. הוא גם מתפקד כשוק, כך שגם ביום ללא תחרות או אירוע תרבותי מבקרים בו אלפי בני אדם. לאצטדיון גג שנפתח בתהליך שנמשך 20 דקות.

גן החיות של ורשה

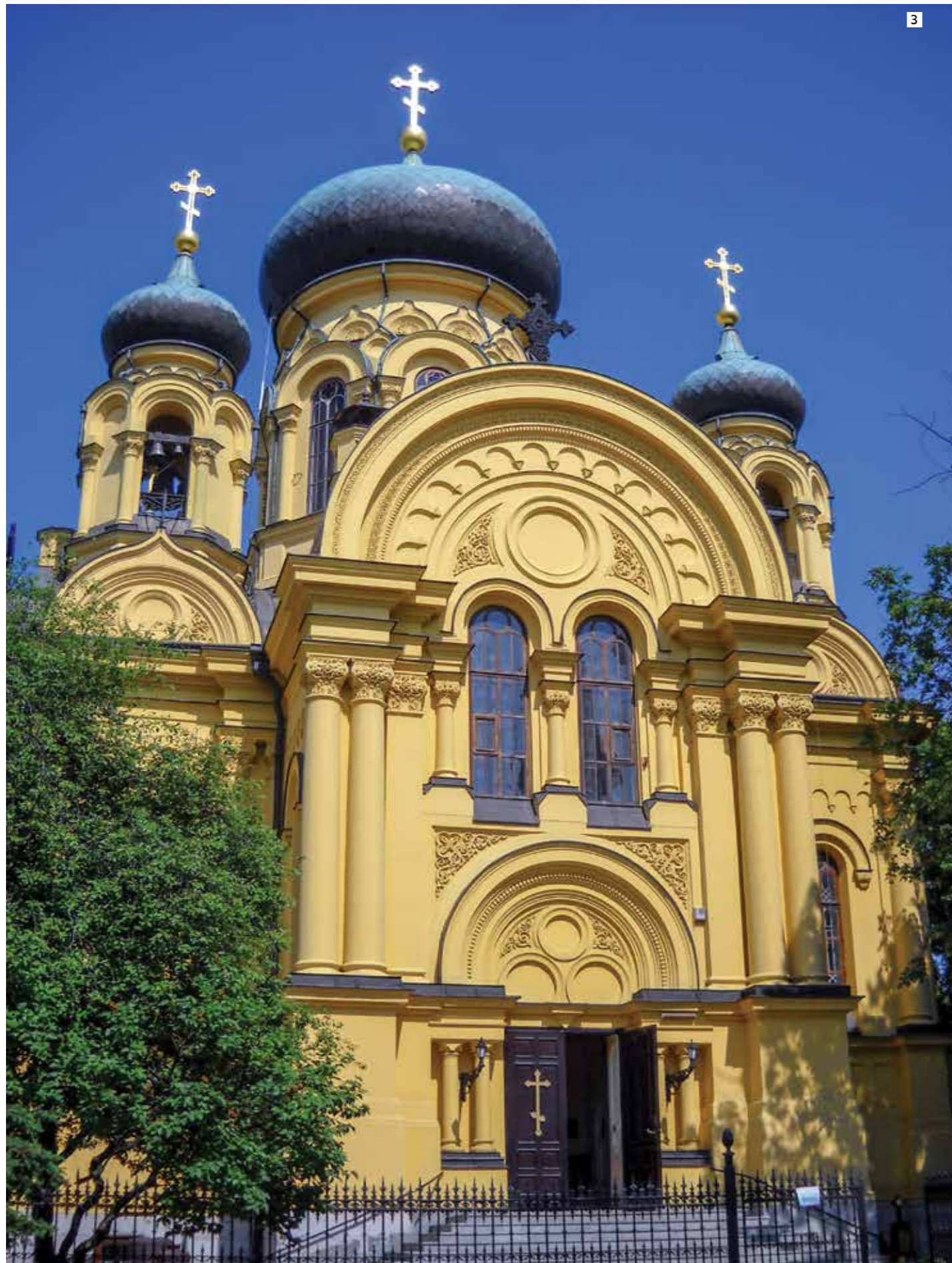
זו הפעם הראשונה שלי מהעבר השני של הוויסלה, והסקרנות דרבנה אותי למהר לאטרקציה הראשונה שמעבר לנהר. לגן החיות הגעתי מהגשר שחוצה את הנהר, ושמתי פעמי אל פארק פרסקי (הפארק של פראגה). השביל היותר פופולרי חולף על פני פסל של דוב שעליו קישוטים בכל צבעי הקשת. בפארק עצמו עצים ופסלים (אחד הבולטים הוא פסל הג'ירפה המתכתי, שהוא מוקד משיכה לילדים), והוא מהווה מבוא נחמד לגן החיות שהכניסה הראשית שלו נמצאת ברחוב שמפריד בינו לבין פארק פרסקי.

גן החיות נוסד בשנת 1928, ונהרס לחלוטין בתקופת המלחמה. בתום המלחמה הוא שוקם, ובשנת 1948 נפתח למבקרים. יש בו יותר מ-12,000 בעלי חיים ו-500 מינים שונים, בהם כאלה שפולין היא אזור מחייתם, לצד חיות שהובאו לכאן ממדינות אחרות. מנקודת ראות ישראלית יש לציין את הפיל הזכר ליאון-יוני שהובא לכאן מהספארי ברמת גן. זהו הפיל הזכר היחיד בעדר שבו עוד שלוש פילות, והשמות שניתנו לו מציינים את העבר שלו בישראל ואת ההווה בפולין.

מגיעים לגן החיות לאחר שחוצים את פארק פרסקי. העצים והצבע הירוק ששולטים בפארק ילוו אותנו גם בביקור בגן החיות המרווח

2

3

2

הם סייעו למבקשי מקלט (רובם יהודים שברחו מהגטו) למצוא מסתור עד שיוכלו לברוח מזרחה. הואיל והנאצים גילו עניין בגן החיות והיו מבקרים בו לעיתים תכופות, הייתה הגברת אנטונינה ז'בינסקי מנגנת בפסנתר יצירה מסוימת וכל המסתתרים ידעו שהנאצים מבקרים בגן ושעליהם לשמור על דממה מוחלטת. יאן ואנטונינה ז'בינסקי הוכרו כחסידי אומות העולם בשנת 1965, ושלוש שנים מאוחר יותר הוא נטע עץ בשדרת חסידי אומות העולם ב"יד ושם" שבירושלים. התעודות המעידות על כך מוצגות הן בווילה והן במרתף. מומלץ לתאם ביקור בווילה.

אנחנו לא תיאמנו ביקור, אך הורשינו להסתובב בקומה הראשונה ואחת העובדות אף פתחה לנו את המרתף שבו הוחבאו הילדים. הכניסה למרתף היא כיום מבחוץ. בחדרים שבווילה ניתן לראות פריטים רבים שקשורים לעולם החי, הוכחה נוספת ליחס החם של בני הזוג ז'בינסקי לחיות, וגם את הפסנתר שבו ניגנה הגברת ז'בינסקי.

כנסיות ברובע

רובע זה עבר תהפוכות רבות במהלך ההיסטוריה. בתקופות מסוימות חיו בו יהודים רבים, ובתקופות אחרות התמקמו כאן חיילים רוסים, ולכן אין פלא שהיו כאן מוסדות דת יהודיים (רובם נהרסו ובאחרים נערכים כיום אירועי תרבות) לצד קתדרלה קתולית מרשימה וכנסייה אורתודוקסית יפה מאוד.

- 1. חזית של כנסייה קתולית ממול לפסל של התזמורת. צילם: יצחק בן עוזר
- 2. הכנסייה הקתולית ע"ש מיכאל ופלוריאן. צילום: Paul Sableman
- 3. הכנסייה האורתודוקסית מאריה מאגדאלנה. צילום: Małgorzata Kulbaczevska

כנסיית מריה מגדלנה האורתודוקסית נבנתה בהשפעת הרוסים שהתגוררו כאן במאה ה-19 ומשתייכים לזרם האורתודוקסי. בשליש האחרון של המאה ה-19 כעשרה אחוזים מתושבי הרובע היו נוצרים אורתודוקסים (אזרחים שהגיעו מרוסיה וממזרח פולין ושני גדודי חיילים רוסים), עובדה שמסבירה את נחיצותה של כנסייה אורתודוקסית ברובע. הכנסייה עברה שיפוץים רבים, הן במאה ה-19 והן במאה ה-20, וחמש הכיפות דמויות הבצל שלה מאפשרות לזהות אותה מרחוק.

לא הרחק מכנסייה זו הוקמה כנסייה קתולית על שמו של המלאך מיכאל ופלוריאן הקדוש המעונה. שני החרוטים שבחזית הכנסייה המתנשאים לגובה של 75 מ' (מוארים בלילה) הם סימן הזיהוי של כנסייה זו. הכנסייה נבנתה בשנים 1897-1904, והיא סימלה עבור הפולנים הקתולים את

ההתנגדות לכיבוש הרוסי ולניסיון של האורתודוקסים להשתלט על הרובע, שמצא ביטוי בבניית הכנסייה המרשימה של מריה מגדלנה. הכנסייה הקתולית, בניגוד לאורתודוקסית, נהרסה על ידי הגרמנים בשנת 1944 לאחר המרד בוורשה, כיוון ששימשה בתחילת מלחמת העולם השנייה מקום מסתור ליהודים ולחברים בצבא פולין החופשית. בשנות ה-50 של המאה הקודמת הוחל בשיקומה, ובשנת 1972 היא נפתחה שוב לקהל המתפללים.

1

1. המתחם שכולל בית מדרש, בית יתומים וגן שמשמש כיום כאכסניה לתיאטרון. צילם: יצחק בן עוזר
2. שער הכניסה לבית הקברות ברובע פראגא. צילם: יצחק בן עוזר
3. אוסף המצבות שאותרו במקומות שונים והוחזרו לשטח בית הקברות ברובע פראגא. צילם: יצחק בן עוזר

המונומנט פופולרי מאוד, וכאשר חזרנו לשם בשבת בבוקר ראינו שהוא משמש תפאורה לצילומי חתן-כלה ולצילומי ילדים וילדות שמגיעים בסופי שבוע במהלך חודש מאי לטקסי התבגרות בכנסייה (לאחר מכן המשפחה הולכת לארוחה במסעדה).

ברחוב 7 Józefa Sierakowskiego ניתן לראות מבנה ששימש למגורי הסטודנטים היהודים בעיר ורשה. הבניין נבנה בשנת 1926 והיה בזמנו מוערך מאוד מאחר שהיו בו מים חמים זורמים. זו הייתה תופעה נדירה באותם הימים. התגוררו כאן כ-300 סטודנטים יהודים, והם נהנו לא רק ממים חמים אלא גם משירותי רופא, מחדרי משחקים ומאולם הרצאות שנקרא על שמו של אלברט איינשטיין. אחד הסטודנטים היותר מפורסמים שהתגורר כאן בזמן שלמד משפטים באוניברסיטת ורשה היה מנחם וולפוביץ, שסיים את לימודיו בשנת 1935. הסטודנט מנחם וולפוביץ מוכר לנו יותר בשמו העברי מנחם בגין, לימים ראש ממשלת ישראל. בתום המלחמה אכלס הבניין את שירותי ביטחון הפנים, וכיום הוא משמש כאכסניה לשוטרים שעוברים השתלמויות בבית הספר לשוטרים.

אתרים יהודים ברובע

ברובע פראגה ישבו לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה כ-21,000 יהודים. לא פלא שברובע היו כמה בתי כנסת וגם כמה מקוואות. חלק גדול מהמוסדות הללו נשרפו או נהרסו, וחלק מהמבנים הם כיום בתי ספר, מוזיאונים או מוסדות ציבור אחרים. שמואל זביטקובר (Szmul Zbytkower), יהודי עתיר נכסים שהיה חבר בסיים (בית הנבחרים הפולני) והיה מקושר למלך הפולני סטניסלב אוגוסט פוניאטובסקי, הקים בית כנסת ובית קברות ברובע בסוף המאה ה-18. הוא גם בנה כאן חווה חקלאית גדולה שכללה מחסני בשר, מבני תעשייה ומבשלת בירה. בית הכנסת שהיה עשוי עץ ונבנה בשנת 1794, נשרף, ובשנת 1836 נבנה במקום זאת בית כנסת מאבן שתוכנן על ידי הארכיטקט Grzeorz Lessel.

בניית המבנה, שבראשו הייתה כיפה עגולה, התאפשרה הודות לתרומתו של נכדו של שמואל זביטקובר. האתר ניזוק במהלך מלחמת העולם השנייה והיה מוזנח. ראשי הקהילה היהודית, שלא יכלו לממן את שיפוצו, עמלו רבות כדי להכלילו ברשימת האתרים לשימור.

בשנת 1960 נהרס בית הכנסת, וכיום יש בשטח גן שעשועים לילדים. תלולית עפר שניתן לראותה דרך הגדר המקיפה את האתר היא המקום שבו עמד בעבר בית הכנסת.

מזרחית לשם ניצבים כמה מבנים שלא נהרסו, וביניהם בניין ששימש כמקווה. בניין זה נמצא כיום בתהליך של חידוש הודות לשיטוף פעולה בין עיריית ורשה והקהילה היהודית. מצפון יש מתחם מרשים שהיו בו בית מדרש, בית יתומים וגן, וכיום הוא משמש אכסניה לתיאטרון. על הקיר החיצוני תלוי שלט ובו כתוב שבית הספר שהיה במקום נתרם על ידי מיכאל ברגסון, בן למשפחת ברגסון, משפחה יהודית עשירה שתרמה רבות לקהילה היהודית בוורשה. שורשיה של משפחת ברגסון, שעם צאצאיה נמנה הפילוסוף הצרפתי המפורסם אנרי ברגסון, הם במשפחת זביטקובר. בנו בער-בערעק, שהיה היהודי העשיר ביותר בפולין במאה ה-19, שינה את השם לברגסון (שימו לב לדמיון בין בערעק לברגסון).

בפינת הרחובות פלוריאנסקה וקואופטובסקייגו ניצב פסל של תזמורת חצר (כינור, אקורדיון, תוף, גיטרה ומנדולינה). בעבר, תזמורת של ארבעה עד שישה נגנים נהגה להסתובב בחצרות הבתים ולנגן שירי ורשה קלאסיים, והדיירים היו זורקים להם מטבעות מהחלונות. אם שולחים SMS בתשלום ניתן לבחור אחד מתוך 100 שירים ולשמע אותו (אם זה לא עובד ניתן לחפש ביוטיוב שיר פולני קלאסי ולהשמיעו).

שברחוב. סגנון הבנייה הקומוניסטי התאפיין בבניית בתים עם דירות קטנות יחסית וחצר פנימית. בחצרות הפנימיות היו הילדים משחקים וההורים נפגשים עם שכניהם, וניתן היה למצוא בהן עץ אחד או יותר ומספר ספסלים. היום בחלק ניכר מהחצרות חונות מכוניות של חלק מדיירי הבנין. מבט על הקירות, המרפסות והדירות מוביל למסקנה שיש כאן הרבה מה לשפץ, ויעברו עוד שנים רבות עד אשר הדירות תהיינה אטרקטיביות. בחלק מהחצרות שהצצתי לתוכן מצאתי מעין קאפלה פרטית ששימשה את הדיירים לתפילה, כיוון שהיו ימים רבים שהוכרו בהם עוצר והתושבים לא הורשו ללכת לכנסיות. חדי העין יוכלו להבחין שבחלק מהדירות, בצידו הימני של משקוף הכניסה, יש שקע אלכסוני המעיד כי בעבר הייתה כאן מזוזה.

אך טבעי שבסמוך לרחוב עתיר הבאים שוכנת מזקקת הוודקה Koneser, עמדה החווה החקלאית של שמואל זביטקובר. המתחם נרכש על ידי אמיל ברול, מיורשיו של שמואל זביטקובר, ונמכר מאוחר יותר למפעליו של המפעל לייצור וודקה. במקום היו למעשה שני מפעלים בבעלות שונה, אחד התמקד בזיקוק הכוהל ואחד עסק בייצור המשקאות שהתבססו על הכוהל.

המפעל, שהיה מודרני מאוד, העסיק בשיא תפארתו 400 עובדים, והתפוקה הגיעה לרבע מיליון בקבוקי וודקה ליום. בתום המלחמה חודש הייצור, אך בעיות כלכליות וניהול כושל הביאו לסגירתו של המפעל בשנת 2007. המתחם כולו יעבור "מתיחת פנים" שבסופה יהיה כאן מרכז תרבות וביילוי וגם משרדים ודירות מודרניות

1. מבנה "ישן" בסמוך לכניסה לבית הקברות ברובע פראגה. צילם: יצחק בן עוזר
2. אחת הסימטאות בתוך השוק "BAZAAR RUZICKIEGO". צילם: יצחק בן עוזר
3. מתחם בית החרושת לוודקה KONESER שעומד לעבור תהליך של "מתיחת פנים" ולהפוך למרכז של תרבות וביילוי. צילם: יצחק בן עוזר

בית הקברות היהודי שברודנה

בקצה הרובע נמצא בית הקברות היהודי העתיק של פראגה. אין הכוונה לבית הקברות היהודי שבמערב העיר, ברובע Wola, ברחוב אוקופובה, שמצבו טוב בהרבה מזה של בית הקברות שברובע פראגה. האחרון הוקם בסוף 1780 עבור התושבים היהודים של רובע פראגה, שנקברו כאן מאמצע המאה ה-19 ועד לפרוץ מלחמת העולם השנייה. מספר המצבות שהיו בבית הקברות בטרם הוחרב על ידי הנאצים היה כ-300,000, אבל לאחר החרבתו נותרו במקום 3,000 בלבד. מרבית המצבות והאנדרטאות נשברו ושימשו כאבני בניין. חלקים מהמצבות אותרו בגני שעשועים, בכבישים, בקירות ובפרגולות של מבנים שונים. כ-300 מצבות שנמצאו ונאספו רוכזו במרכז בית הקברות (אין כל קשר בין מיקומן הנוכחי למיקום המקורי שלהן). ניתן לזהות כאן מצבות של בני/בנות משפחה של דמויות בולטות בקהילה, כמו ברגסון, ניסנבאום וזוננברג.

רובע פראגה נקשר גם לשמו של יאנוש קורצ'אק. החל משנת 1890 הוא למד בגימנסיה הממשלתית מספר 7 לבנים, ששכנה ברובע זה. אבן זיכרון שהוצבה בחזיתו של בניין מציינת זאת, אך יש הטוענים שבית הספר שבו למד היה במקור בכתובת אחרת והוא הועתק לכאן מאוחר יותר.

רחוב Zabkowska

רחוב זה הוא אחד המובילים ברובע מבחינת היצע בתי הקפה הקטנים. כאן ניתן למצוא מסעדה רוסית או איטלקית לצד מטבח אסיאתי, וביניהם ניתן לראות את החצרות הפנימיות של המבנים

השוק היהודי ובית התפילה הסמוך אליו

ברחוב Targowa נמצא המוזיאון של רובע פראגה, שהוא מעין סניף של מוזיאון העיר ורשה שבמערב העיר. במוזיאון זה ניתן למצוא כמה פריטים שקשורים לקהילה היהודית, אולם גולת הכותרת היא מבנה של כמה חדרים בחצר של המוזיאון, שבמהלך שיפוץ וגירוד שכבות הצבע הישנות מקירותיו נחשפו ציורים של מקומות מארץ ישראל, כולל כתובות בעברית ("כותל", "קבר רחל", "מזל סיון תאומים").

בתוך החדרים ניתן להבחין בציורים של גלגל המזלות, קבר רחל והכותל המערבי, ויש גם כתובת בעברית שמציינת שהציורים נעשו ב-1934 בתרומתו של דוד גרינצשטיין. זהו בית תפילה קטן (שטיבל) ששימש את הסוחרים בשוק הסמוך, שלא יכלו להגיע במהלך יום העבודה לבית הכנסת המרוחק יותר.

בסמוך למוזיאון נמצא בזאר רוז'צקי (Bazar Ruzickiego), השוק הוותיק ביותר בוורשה, שנפתח כבר במאה ה-19. זהו גם השוק הגדול ביותר בעיר, ויש בו יותר מ-300 דוכנים. השוק, שהיה בבעלותה של משפחת רוז'צקי, הוחרם בתקופת מלחמת העולם השנייה, ורק לפני שנים מועטות הוחזר לבעלותה של המשפחה. בתקופה הקומוניסטית מכרו כאן חיילים סובייטיים פריטים שלא היו זמינים בחנויות. בשוק ניתן למצוא פריטים יד שנייה לצד פריטים חדשים.

לשוק שלושה שערי כניסה מרחוב Targowa, ושער כניסה אחד מרחוב Zabkowska. השוק מעניין, וגם אם לא תמצאו בו את משאת נפשכם מומלץ לא להחמיצו (ביום ראשון השוק סגור).

1

1

מתחם סוהו

המתחם שהיה בעבר אזור של מפעלי תעשייה נקרא על שמו של רובע סוהו במנהטן ששימש לו מודל. התפיסה שלפיה מומלץ להפוך אזורי תעשייה שהתיישנו והוזנחו לאזורים שימשכו אליהם אומנים, הביאה לפיתוחם של מתחם 798 בבייג'ין ומתחם M50 בשנגחאי. זהו אחד הפרויקטים שנועדו למצב את רובע פראגה שהיה עני ומוזנח כרובע אטרקטיבי. היה שם ריכוז של מפעלי תעשייה זעירה, והוא שינה את פניו והפך למתחם של אומנים ואומנים. ניתן למצוא במקום יצירות שהוצבו על מדשאות קטנות בינות למבנים. זהו מתחם שמארח כיום מופעי תרבות, אופנה ומוזיקה, ואף מקרינים שם סרטים.

אם מגיעים לכאן בשעות הבוקר והצהריים אפשר לבקר במוזיאון הניאון שהוא מוזיאון קטן יחסית אבל מקורי מאוד, אשר מציג את שלטי הניאון שאפיינו את העבר. כפי שניתן היה לצפות ממתחם בילוי נפתחו כאן בתי קפה לצד חנויות מעצבים.

מסעדת Warszawa Wschodnia, שנמצאת בלב המתחם, מהווה סיבה מספקת להגיע לשם. המסעדה היא בבעלות משפחת גסלר, ההורים מגדה ואדם גסלר והבן מתיאוש, שהם שם דבר בקולניריה של פולין. המסעדה פתוחה 24 שעות בכל ימות השבוע. באולם הגדול שבעבר שימש אולם ייצור תעשייתי יש שולחנות רבים, פסנתר שחור בעיצוב מיוחד, ומטבח הפתוח לעיניהם של הסועדים.

במטבח מצטופפים יותר מעשרה שפים שידיהם לא נחות לרגע. מדרגות העץ המובילות לשירותים מספקות הצצה מלמעלה על אותו המטבח דרך חלון זכוכית מרובע. לאחר שהתבשתי מהעיצוב ומהתאורה הגיעו המנות לשולחננו, והן תרמו תרומה נוספת להתלהבותנו מהמסעדה. המנה שהזמנתי הייתה נפלאה. שלוש חתיכות של פילה בקר שמעל כל אחת מהן פרוסה נדיבה של כבד אווז, הבטיחו למסעדה ביקור חוזר בעתיד. □

1. המסעדה WARSZAWA WSCHODNIA. ניתן להבחין בפירת העבודה הריבועית שבה מצטופפים השפים שמבצעים את הכנת המנות לעיני הסועדים. צילם: יצחק בן עוזר
2. אחת היצירות האמנותיות המפורזות בשטח הפתוח שבין המבנים במתחם "סוהו". צילם: יצחק בן עוזר